

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 658.310+631.1.017.3

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ МАЛИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Бедіна Л.І., Ковалевська А.В.

ННІ «Каразінська школа бізнесу»

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

У статті акцентовано увагу на тому, що малі підприємства посідають важливе місце в економіці країни, досліджено специфіку управління ними. На основі аналізу статистичних даних доведено, що сучасний стан малих підприємств є досить нестійким. На це справляє вплив велика кількість чинників, найбільш важливим з яких є організація процесу управління. Проаналізовано моделі управління малими підприємствами. Подаються пропозиції щодо напрямків підвищення ефективності управління з метою забезпечення розвитку малих суб'єктів підприємницької діяльності.

Ключові слова: мале підприємство, процес управління, розвиток малого підприємництва, менеджмент, український бізнес.

Постановка проблеми. Мале підприємництво є основою будь-якої економіки, яке сприяє успішному розвитку країни та задоволенню потреби населення в роботі, заробітній платі, а також є тією сферою, яка дає можливість державі вирішувати соціальні проблеми. Однак, велика кількість малих підприємств не витримує конкуренції на ринку, що призводить до зупинення їх існування та погіршення економічних показників країни в цілому. На нашу думку, ефективне та раціональне управління має змінити наявну тенденцію щодо зменшення кількості малих підприємств та забезпечити їх життєздатність. Отже, питання управління діяльністю малих суб'єктів господарювання є актуальним та значущим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфіку становлення сфери малого бізнесу в умовах формування ринкового середовища висвітлювали в своїх працях численні вітчизняні та закордонні вчені. Питаннями розвитку малого підприємництва в Україні, удосконалення управління ними представлено в роботах З.С. Варналій, Т.Г. Васильців, Г.О. Андрющенко, В.С. Дієсперов, Г.М. Захарчин, В.К. Збарський, І.В. Колодяжна, С.В. Коробка, М.Й. Малік, С.К. Ревчук, О.В. Половян, О.М. Онищенко, О.Г. Шпикуляк, М.Г. Шульський, В.В. Юрчишин, В.П. Рябоконь та інші. Але, на жаль, дані свідчать, що малий бізнес не знайшов свого місця в національній економіці протягом реформ останніх років, «не отримав належного позитивного ефекту від позитивних тенденцій останніх років» [1, с. 219].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатньо вивчені проблеми управління в малому бізнесі за сучасних умов господарювання в нашій країні обумовлюють наукову значущість цього дослідження. Невдачі багатьох підприємств обґрунтовуються різними причинами, але найголовнішою з них є незадовільне управління колективом, недоліки в менеджменті.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення специфіки процесу управління малими підприємствами та визначення напрямків підви-

щення ефективності менеджменту з метою забезпечення їхнього розвитку.

Виклад основного матеріалу. Малий бізнес є обов'язковим елементом ринку, важливим фактором розвитку та ефективного функціонування економіки. Як визначено в роботі [2]: «Мале підприємництво є однією з найбільш ефективних форм підприємництва, яке є гарантом гнучкості і динамічності економіки, потужним засобом постійного коректування і збереження структури виробництва». Саме малі підприємства складають основу конкурентного середовища. Вони створюють умови для здійснення ринкового ціноутворення, реалізації свободи підприємництва. Малі підприємства здатні активно генерувати нові точки зростання, здійснювати дієвий вплив на диверсифікацію та збільшення ефективності економіки, переборення кризових явищ. Таким чином, мале підприємство відіграє визначальну роль як у виробництві, так і в торгівлі, сфері послуг чи у фінансово-кредитній або страховій діяльності. За багатьма факторами малі підприємства нерідко бувають більш ефективними, ніж середні або великі.

Як зазначають фахівці, «двома китами» на яких стоїть економіка є, з одного боку, великі структури, що надають їй стабільності та керованості, відчиняють шлях до широкомасштабної інновації, з другого боку – мале підприємництво, що формує конкурентне середовище та забезпечує гнучкість, індивідуалізацію виробництва [3].

Малий бізнес – є гарантом соціальної стабільності в суспільстві [4, с. 8]. Суть та значення малого бізнесу полягає у тому, що він є провідним сектором ринкової економіки; складає основу дрібнотоварного виробництва; визначає темпи економічного розвитку, структуру та якісну характеристику ВВП; здійснює структурну перебудову економіки, швидко окупність витрат, свободу ринкового вибору; забезпечує насичення ринку споживачькими товарами та послугами повсякденного попиту, реалізацію інновацій, додаткові робочі місця; має високу мобільність, раціональні форми управління [5, с. 100]. Це відбувається за

рахунок відкриття власної справи та самозайнятості, і як результат збільшується рівень доходу населення та відповідно зростає сукупний попит, наслідком якого є збільшення виробництва.

В роботі [6, с. 22] відзначено, що без малого та середнього бізнесу не обійтися в невеликих населених пунктах, а також у сфері послуг, а також там, де потрібна конкуренція між поставальниками. Як визначає О.В. Рарок, «сьогодні – в період економічної кризи, роль малого бізнесу у процесі реформування вітчизняної економіки важко переоцінити. Вирішення проблеми безробіття, формування середнього класу, наповнення бюджетів усіх рівнів, розвиток конкурентного ринкового середовища, насичення ринку різноманітними товарами і послугами – це тільки «вершина айсберга» у величезному переліку суспільно важливих функцій, які покладаються на суб'єктів малого підприємництва» [7].

Безумовно великі підприємства більш швидко зможуть вирішити ряд конкретних проблем: наповнити доходну частину державного бюджету, стабілізувати економічне становище в цілому тощо. Проте не менш важливу роль, порівняно з великими організаційними структурами та великим бізнесом, відіграють підприємства малого та середнього бізнесу. Малі і середні підприємства наближені до ринку, до споживача, вони активні в тих сферах, де ще не працюють або не можуть працювати великі підприємства. До того ж собівартість продукції на малих і середніх підприємствах нижча, ніж на великих, процедури їх організації досить прості.

За даними Державної служби статистики [8], сьогодення ситуація в Україні з малими підприємствами відрізняється від розвинених країн. Аналіз статистичних даних дозволяє стверджувати, що протягом останніх років кількість вітчизняних малих підприємств зменшується (рисунок 1).

Маємо констатувати, що за п'ять років кількість малих підприємств скоротилася майже на 53 тис. або на 15,4%, у той час, як відбуваєть-

ся зростання загальної кількості суб'єктів господарювання (на 16,6%). Аналіз статистичних даних показує, що частка малих підприємств серед суб'єктів господарювання зменшилася. Якщо станом на 2012 р. вона становила 21,5%, то на 2016 р. є меншою на 5,89%. Доходимо висновку, що в Україні зберігається тенденція до зменшення кількості малих суб'єктів господарчої діяльності, що суперечить світовим тенденціям. Нажаль малі підприємства не є основою та фундаментом національної економіки.

Велика кількість малих суб'єктів підприємницької діяльності не витримує конкуренції на ринку та припиняє своє існування. Ефективне та раціональне управління малими підприємствами має призвести до правильних рішень щодо власної продукції малих підприємств та поведінки на ринку (боротьбі з конкурентами).

Аналіз світового досвіду дозволяє стверджувати, що частіше за все внесок малих підприємств до розвитку країни оцінюють за часткою, яку вони створюють у ВВП країни. У розвинених країнах на частку малих підприємств припадає 60-70% ВВП [9; 10]. У Німеччині малі підприємства, що виробляють близько 60% валового продукту, забезпечують зайнятість майже половини працездатного населення, освоюючи вдвічі більше нововведень, ніж великі фірми. Схожа ситуація спостерігається в Італії, Франції, Великобританії, де частка малого бізнесу у виробництві становить 50-70% [11]. Представимо результати аналізу динаміки обсягів реалізованої продукції малими суб'єктами та їх внеском у формування ВВП України.

Обсяг реалізованої продукції зростає щороку для малих підприємств (зріст становить 75% у 2016 р. порівняно з 2012 р.) й для суб'єктів господарювання в цілому (зріст на 50,8% в 2016 р. порівняно з 2012 р.) (рис. 2).

Аналіз даних рис. 2 дозволяє визначити, що розпочинаючи з 2013 р. спостерігається зростання обсягів реалізованої продукції. У той же час,

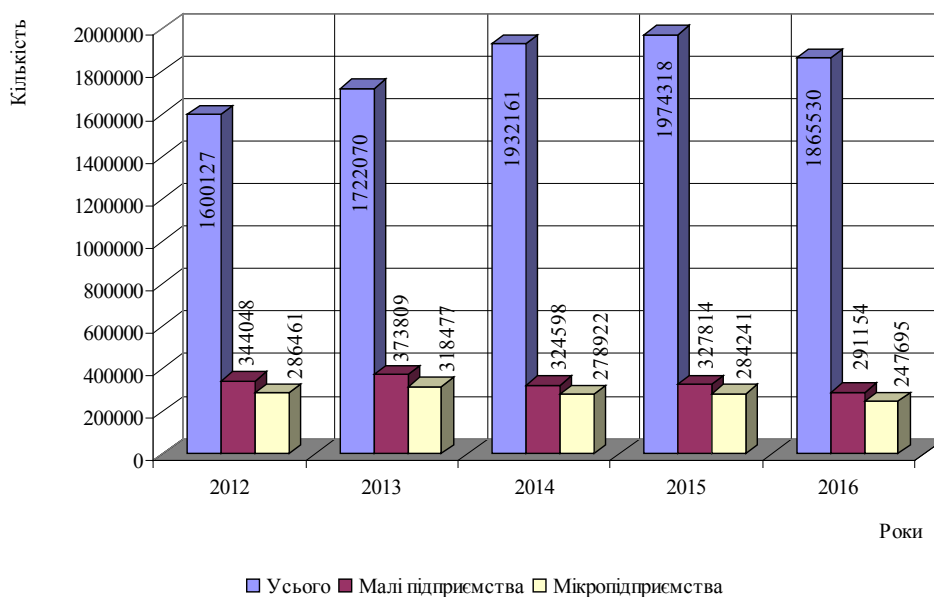

Рис. 1. Кількість суб'єктів господарювання в 2012–2016 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

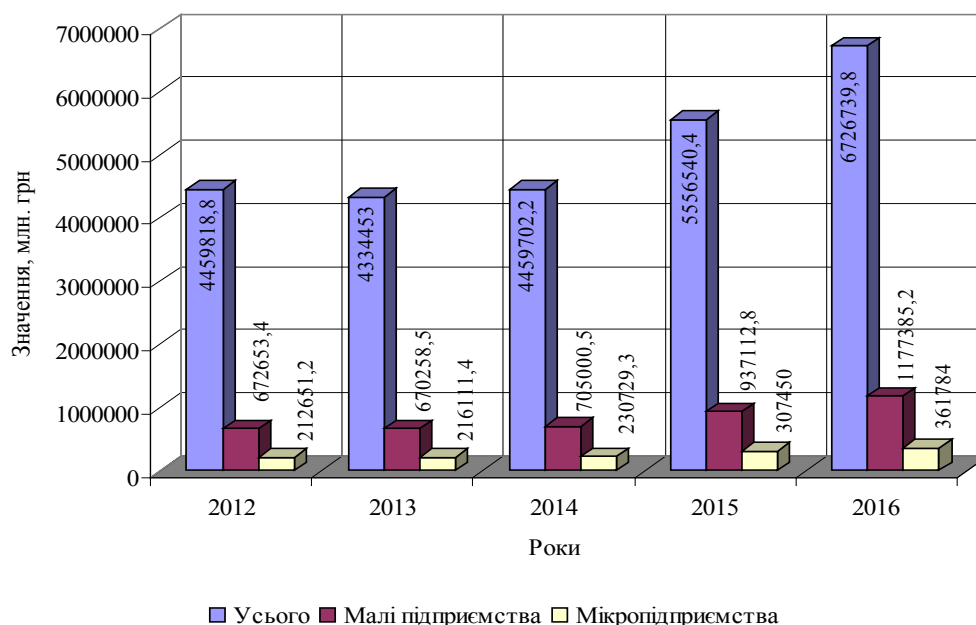

Рис. 2. Динаміка обсягу реалізованої продукції суб'єктами господарювання в 2012–2016 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

темпи зростання обсягів реалізованої продукції малими підприємствами перевищують темпи зміни даного показника всіма підприємствами. Так, у 2014 р. темпи зростання обсягів реалізованої продукції всіма суб'єктами становили 3% на рік, а відсоток зростання даного показника малих підприємств – 5,2% на рік. У 2015 р. та 2016 р. визначені тенденції збереглися. Найбільшими темпами даний показник змінювався у 2015 р. порівняно до 2014 р. і становив 33% на рік. Відповідно до визначених змін відбувається зростання частки продукції, реалізованої малими підприємствами. Даний показник (в загальному обсязі реалізованої продукції) збільшився в 2016 р. на 2,42% порівняно до значення 2012 р.

В таблиці 1 представлено динаміку ВВП країни та створений продукт малими підприємствами. За даними даної таблиці видно, що протягом років, які досліджуються показник ВВП країни поступово зростає. Найбільший темп приросту показника ВВП припадає на 2015 р. – даний показник збільшився на 25,3% порівняно до попереднього року. В середньому за п'ять років показник ВВП збільшувався на 15,8%. Маємо констатувати, що ВВП від малих підприємств має також позитивну динаміку – його обсяг у абсолютному вимірі збільшується щороку [12].

Таблиця 1
ВВП України в 2012–2016 рр.

Рік	ВВП, млн. грн	ВВП від малих підприємств, млн. грн.	Частка ВВП створеного малими підприємствами
2012	1 404 669	197470,9	14,06%
2013	1 465 198	212873,6	14,53%
2014	1 586 915	222027,2	13,99%
2015	1 988 544	257329,5	12,94%
2016	2 385 367	275891,5	11,57%

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

Розрахунки показують, що найбільше даний показник і в абсолютному і відносному вимірі збільшився у 2015 р. порівняно до 2014 р. відповідно на 35302 млн. грн. або на 15,9%. У той же час, темпи зростання показника ВВП створеного малими підприємствами є набагато нижчими і в середньому становлять 9,5% на рік. Маємо наголосити, що частка малих підприємств в сукупному ВВП країни щороку знижується. Вона є на багато меншою порівняно до частки розвинутих країн (в п'ять разів менша) і має негативну динаміку. Як видно з таблиці 1, станом на 2016 р. даний показник становить 11,6% до ВВП країни, що є меншим за значення 2012 р. на 2,5%.

Має позитивну тенденцію зміна частки малих підприємств, що отримують прибуток [8]. Ця частка росте (рис. 3). В.В. Подольна у своїй статті «Ретроспективний аналіз та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні» зазначає, що малі підприємства як з'являються, так і розпадаються з багатьох причин. Частка банкрутств підприємств малого бізнесу завжди є більшою, оскільки, йдучи на ризик, підприємстві вирішує досить складну проблему конкурентоздатності продукції, що випускається. Підприємстві – початківцю на самому початку треба провести свою роботу при більших витратах, ніж підприємстві вже існуючої фірми. Найчастіші причини банкрутства малих підприємств – це невдачі у сфері збуту продукції, а також недостатня компетентність і відсутність досвіду. Часто мале підприємство банкрутує не повністю, що досить важливо, а лише викупляється більшою фірмою [13, с. 100].

Г.О. Андрющенко підкреслює, що світова практика та досвід розвинутих країн світу свідчать, що до 10 відсотків малих підприємств виростають у великі компанії. В Україні ж зростання перспективних малих підприємств фактично заблоковано. Передумовою цьому є ціла низка системних загроз. Серед них найбільш характер-

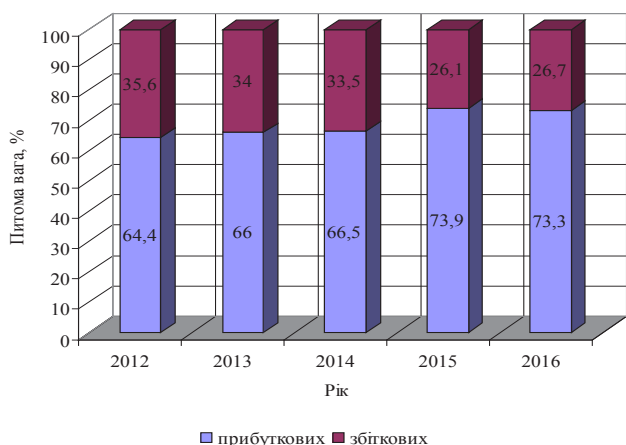

Рис. 3. Співвідношення прибуткових та збиткових малих підприємств в 2012–2016 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

ними для малого бізнесу в Україні є: обмеженість фінансових ресурсів; відсутність фінансових резервів та загроза швидкого банкрутства; низька конкурентоспроможність продукції, у виробництві

тві якої важлива економія на масштабах, відтак – конкуренція з боку великих підприємств [14, с. 119]. На нашу думку, вельмиважливим є організація процесу управління, яке вважаємо за один з головних чинників, що забезпечує життєздатність малих підприємств.

Ми цілком згодні з позицією, що представлена в роботі О.І. Тимченко: «Малі підприємства досить специфічний об'єкт управління. До їх особливостей відносять: невеликий масштаб діяльності, їх мобільність, відносно невеликий середньостатистичний термін існування, слабка стійкість щодо впливу зовнішнього середовища, відносно висока ступінь ризику» [15]. В роботі [16] наочно систематизовано специфічні риси малих підприємств (рис. 4).

Доходимо висновку, що малі підприємства мають власну специфіку, яка потребує і адаптованого управління.

У свою чергу, в роботах [17, с. 139; 18, с. 132] відзначено, що «малі підприємства відрізняються від великих цілями і завданнями, які здатні вирішувати. Оскільки вони виступають відображенням підприємницької ініціативи, інтересу власника, який в собі відображає і керівника,

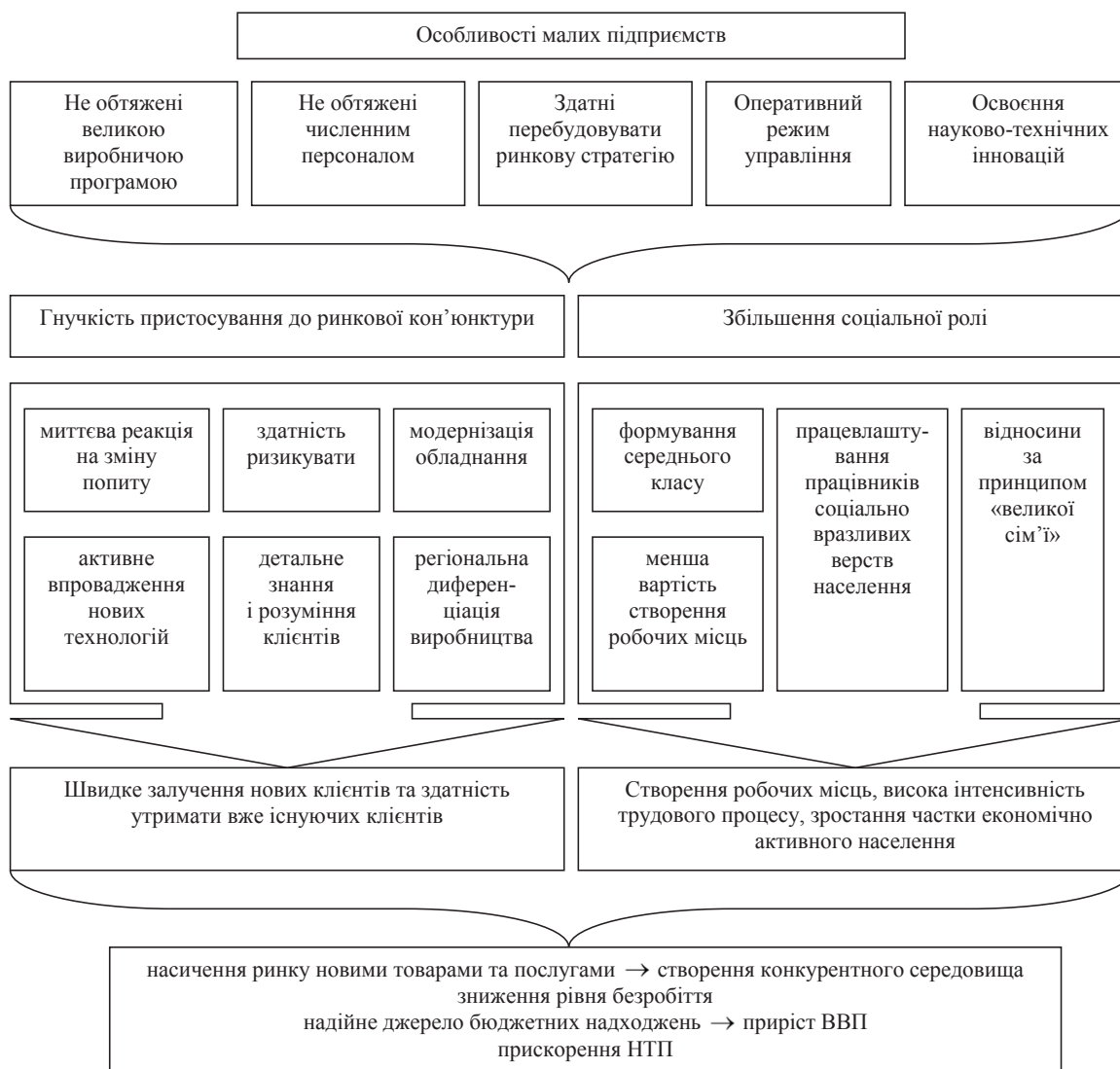

Рис. 4. Специфічні риси та особливості малих підприємств

Джерело: [16]

і генератора ідей, і фінансового керуючого. Тому рішення, які пов'язані управлінням підприємством, ґрунтуються на авторитетній думці власника». Під час ознайомлення школярів з основами підприємництва д.е.н., професор В.В. Високов наголошує на відмінності малого бізнесу від великих підприємств та корпорацій: «На відмінність від великого бізнесу, який досягає ефективності лише при певних масштабах, малий бізнес за визначенням має бути ефективним з моменту народження. Головна перевага малого бізнесу в виробництві, маркетингу, фінансах або персоналі в тому, що надає більш якісні продукти та послуги в більш короткі терміни, при менших витратах» [4, с. 7].

Маємо констатувати, що малим підприємствам властиві наступні специфічні риси та особливості [18]: здатність до швидкої адаптації відповідно до вимог зовнішнього середовища; гнучка організаційна структура; зосередженість на випуску вузькоспеціалізованої продукції; об'єднання функцій керівника і власника; свобода дій керівника; перевага усного (вербального) спілкування; відсутність необхідності дотримання процедур; відсутність плану й стратегії розвитку. Особливістю малого підприємства є простота форми управління і нечисленний управлінський штат. Як правило, тут немає розділення функцій власності і управління, оскільки тут відсутні ідеї делегування. Однією з основних особливостей малих підприємств є відсутність регламентації ініціативи, увага зосереджується на неформальному спілкуванні, інтенсивність якого висока і яка, по суті, стає і системою суворого контролю [17, с. 141]. При розгляді загальних принципів управління таким підприємством необхідно враховувати те, що системі управління малого підприємства характерні гнучка організаційна структура, тимчасове закріплення завдань і робіт за виконавцями, перевага горизонтальних зв'язків, мінімальне використання формальних правил і процедур, готовність до змін, групова динаміка, самоконтроль і контроль з боку колег [6, с. 24].

Для малого підприємства створення раціональної структури управління є складним завданням, оскільки управління повинно здійснюватися з урахуванням організаційних, економічних, психологічних і соціальних факторів. Структура управління може змінюватися під впливом багатьох чинників, а саме: технічними, економічними, соціальними та іншими факторами [17, с. 141].

Підсумовуючи, специфіка управління малими підприємствами повністю відповідає їхнім особливостям (необхідністю швидко адаптуватися до змін, наявністю гнучкої організаційної структури, високо мотивованих кадрів, власника-керівника). Очевидно, що й моделі та методи їхнього управління не є тривіальними, а також мають свої визначальні риси, від яких залежить ефективність такого управління.

Перш за все, варто відзначити, що недостатній рівень управлінських знань та навиків є одними із важливих чинників, через які підприємства стають банкрутами. Так, у США 98% невдач обумовлено неефективним управлінням (45% – некомпетентність, 9% – відсутність до-

свіду у виробництві, 18% – недостатній управлінський досвід, 20% – вузький професіоналізм, 3% – невиконання професійних обов'язків) і тільки 2% пояснюють причинами, які не пов'язані з управлінням підприємством [19].

В Україні управління також є слабкою ланкою, особливо на підприємствах, які представлені у секторі малого бізнесу [20]. Дослідження довели, що тільки кожен п'ятий менеджер малого підприємства аналізує фінансові результати діяльності, третина з них – щотижня, 42% – раз на місяць [21]. Отже вибір правильної моделі та методів управління – основна мета, на якій має зосередитися кожне мале підприємство.

В цілому, чим більше підприємство, чим більше воно має працівників, обсягів реалізованої продукції, клієнтів, шляхів розвитку, тим складніше структура й управління нею. В залежності від цього, за структурою виділяють наступні моделі управління малим підприємством (табл. 2).

Найбільш простою є лінійна організаційна модель, за якої підлеглий структурного підрозділу підпорядкований тільки своєму безпосередньому керівнику, який суміщає усі управлінські посади.

Зі зростанням підприємства, збільшенням обсягів виробництва, будівництвом стабільної клієнтської бази й асортименту, модель управління приймає риси штабної, функціональної організації. Найвища ступінь – лінійно-функціональна структура, за якої лінійні ланки приймають ключові рішення, а функціональні групи організують процес втілення цих рішень у життя.

Ми цілком підтримуємо висновки О.І. Тимченко, який визначив наступні особливості управління малими підприємствами [15]:

- при формуванні системи управління малими підприємствами потрібно здійснювати їх класифікацію за такими ознаками: тип економічного зростання, сектор економіки, характер ринку, галузева належність, ступінь самостійності функціонування на ринку, форма власності, ступінь підпорядкованості великим підприємствам;

- характерною ознакою системи управління малими підприємствами є її здатність до швидкої адаптації відповідно до вимог зовнішнього середовища;

- малі підприємства відносяться до такого класу моделей організації, якому характерний підприємницький стиль діяльності, в основу якого покладено концепцію підприємницького управління;

- основні фактори, які впливають на становлення системи управління малими підприємствами в сучасних умовах господарювання є: тип підприємства, сфера діяльності, цілі бізнесу, внутрішній потенціал підприємства, стан ринкової кон'юнктури, забезпеченість управлінським персоналом;

- для більш глибокого розуміння специфічних особливостей системи управління малим підприємством слід використовувати поняття «підприємницький потенціал керівника»;

- раціональна структура управління малими підприємствами повинна передбачати чіткий розподіл всіх функцій управління між відповідними ланками; мінімальну кількість ланок управління; дотримання норм керованості; мінімальну кількість джерел кожної ланки управління;

Аналіз моделей управління малим підприємством

Модель організаційної структури	Переваги	Недоліки
Лінійна це система управління, в якій підлеглий підпорядкований тільки одному керівнику, а в кожному структурному підрозділі виконується весь комплекс завдань, які пов'язані з управлінням	– простота взаємодії, а саме підлеглі не отримують суперечливих розпоряджень та вказівок; – відповідальність кожного підлеглого за виконання свого завдання, тобто надійний контроль та дисципліна; – оперативність у прийнятті рішень; – особиста відповідальність керівника за кінцеві результати діяльності свого підрозділу; – економічність, за умови невеликих розмірів організації	– необхідність високої кваліфікації керівників; – перевантаження інформацією, великий потік документації, безліч контактів з підлеглими, вищими та суміжними організаціями; – зростання числа рівнів управління при збільшенні розмірів організації; – відсутність спеціалістів з окремих функцій управління; – обмеження ініціативи у робітників на нижчих рівнях
Лінійно-штабна це модель за якої при лінійних керівниках створюються штаби, до складу включаються фахівці з різних видів діяльності, які спеціалізуються на виконанні певних управлінських функцій	Всі виконавці підпорядковуються безпосередньо лінійним керівникам, вони не мають права приймати управлінські рішення, а тільки сприяють розробці необхідних положень у межах конкретних функцій управління	
Функціональна кожний структурний підрозділ отримує розпорядження одночасно від кількох керівників функціональних підрозділів, тобто конкретні виконавці робіт одночасно підпорядковуються всім функціональним керівникам. Функціональну структуру доцільно використовувати за великої кількості спеціалізованих робіт в організації	– спеціалізація діяльності керівників функціональних підрозділів; – скорочення часу проходження інформації; – розширення можливостей лінійних керівників в оперативному керівництві; – відсутність дублювання лінійних і функціональних взаємозв'язків; – розвантаження керівництва вищого рівня управління	– можливість отримання суперечливих вказівок; – довга процедура прийняття рішень; – порушення принципу єдиноначальності; – складність контролю; – недостатня гнучкість
Лінійно-функціональна це комбінація лінійної та функціональної структур. В таких структурах лінійні ланки приймають рішення, а функціональні підрозділи допомагають готувати різні рішення, заходи, плани для прийняття управлінських рішень. Лінійно-функціональні структури застосовуються на підприємствах, які функціонують у стабільних зовнішніх умовах, з масовим типом виробництва, зі стабільним асортиментом продукції та неохочі впроваджувати інноваційні процеси у своїй діяльності	– поєднує переваги лінійних та функціональних структур; – оперативне прийняття рішень; – персональна відповідальність кожного керівника за результати діяльності; – забезпечує відносно швидке здійснення управлінських рішень завдяки своїй ієрархичності; – професійне вирішення завдань спеціалістами функціональних служб	– складність урегулюванні відношень лінійних і функціональних керівників; – в умовах реорганізації збільшується потік інформації, який спричиняє перевантаження керівників; – дублювання управлінських функцій; – розпорошення відповідальності; – надходження недостовірної інформації від функціональних керівників до лінійних; – опір здійсненню організаційних змін

Джерело: розроблено авторами за даними [22; 23; 24]

– мале підприємство зосереджене на випуску вузькоспеціалізованої продукції, використовуючи стратегію фокусування, може зосередити свою діяльність на певному регіональному ринку, на поставці продукції великим підприємствам, на пропозиції унікального товару.

Слід констатувати, що малі суб'єкти підприємницької діяльності є доволі специфічним об'єктом управління. Безумовно, що для ефективного функціонування малим підприємствам необхідно використання основних надбань сучасного менеджменту.

Висновки. Підсумовуючи, малі підприємства мають великий потенціал до розвитку в Україні. Розвинене мале підприємництво призведе до значного покращення економічних показників країни в цілому. Неправильне управління малими підприємствами призводить до того, що цей сег-

мент не може набрати обертів. Малі підприємства мають свою специфіку, що відрізняє управління ними від управління середніми та великими підприємствами. Це здатність до швидкої адаптації відповідно до вимог зовнішнього середовища; гнучка організаційна структура; зосередженість на випуску вузькоспеціалізованої продукції; об'єднання функцій керівника і власника; свобода дій керівника; перевага усного (вербального) спілкування; відсутність необхідності дотримання процедур; відсутність плану й стратегії розвитку. Існують декілька моделей управління малим підприємством. Оптимальне залежить від розміру, асортименту, сформованості клієнтської бази, специфіки продукції. Дуже важливим є вчасно реорганізовувати управлінську структуру з ціллю оптимальної адаптації до зовнішніх та внутрішніх змін.

Список літератури:

1. Колодяжна І.В. Організація та регулювання розвитку малого бізнесу в Україні / І.В. Колодяжна // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. науково-технічних праць. – Вип. 21.19.2011. – С. 219-223.
2. Комих Н.Г. Соціокультурний контекст становлення та розвитку підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / Н.Г. Комих. – Режим доступу: <http://lib.ua-ru.net/diss/cont/143732.html>.
3. Воротіна Л.І. Можливості збереження підприємств сектору малого бізнесу економіки України [Електронний ресурс] / Л.І. Воротіна. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tppe/2009_19/Zb19_05.pdf.
4. Высоков В.В. Малый бизнес: предпринимательский всеобуч для школьников: научно-практическое пособие / В.В. Высоков. – Ростов н/Д.: Рост. гос. экон. ун-т. (РИНХ), 2010. – С. 100.
5. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З.С. Варналій // 2-е вид., випр. і доп. – К.: Знання, КОО, 2003. – С. 302.
6. Балановська Т.І. Особливості функціонування малого підприємництва в Україні / Т.І. Балановська, О.П. Гогуля, К.Л. Тужик // Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 8(34). – С. 22-31.
7. Рарок О.В. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в регіоні / О.В. Рарок // Економічний форум. – № 3. – 2011.
8. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Юрков С. Предпринимательство и нововведения в современных фирмах / С. Юрков // Мировая экономика и международные отношения в современных фирмах. – 2005. – № 9. – С. 109.
10. Поповенко Н.С. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні / Н.С. Поповенко, О.В. Ганенко // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 1(2). – С. 126-132.
11. Турчак В.В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні [Електронний ресурс] / В.В. Турчак. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2013/1/9.pdf>.
12. Коваленко М.А. Прогнозування впливу розвитку малого бізнесу на ВВП України [Електронний ресурс] / М.А. Коваленко. – Режим доступу: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1839/1/5.pdf>.
13. Подольна В.В. Ретроспективний аналіз та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні / В.В. Подольна // Інвестиції: Практика та досвід. – 2008. – № 19. – С. 42-45.
14. Андрищенко Г.О. Малі підприємства: критерії визначення / Г.О. Андрищенко // Формування ринкових відносин. – 2008. – № 10.
15. Тимченко О.І. Особливості управління малим підприємством [Електронний ресурс] / О.І. Тимченко. – Режим доступу: http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8304/1/Tezu_5.pdf.
16. Куприянова И.Ю. О тактике и стратегии малого бизнеса / И.Ю. Куприянова, О.Л. Морозова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.science-bsea.bgita.ru/2007/ekonom_2007_2/kuprianova_tak.htm.
17. Коробка С.В. Управління підприємством малого бізнесу / С.В. Коробка // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. – 2010. – Том 12, № 3(45), Частина 5. – С. 137-141.
18. Половян О.В. Особливості управління малим підприємством / О.В. Половян, К.Г. Петренко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6(96). – С. 131-135.
19. Падерин И.Д. Методологические основы и направления повышения экономической эффективности промышленного предприятия до современного уровня: монография / И.Д. Падерин. – Днепропетровск: ДГФА, 2005. – С. 272.
20. Ваганов К.Г. Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / К.Г. Ваганов, О.А. Кириченко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 1. – С. 103-118.
21. Бусек Ю. Малые и средние предприятия: политика и управление / Ю. Бусек // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – № 2. – С. 64-70.
22. Міщук Є.В. Особливості формування організаційної структури управління на малому підприємстві / Є.В. Міщук, С.В. Чала // Інвестиції: практика та досвід. – Київ, 2015. – № 24. – С. 76-79.
23. Бондар Н.М. Економіка підприємства: навчальний посібник / Н.М. Бондар. – Київ: А.С.К., 2004. – С. 399.
24. Гетьман О.О. Економіка підприємства: навчальний посібник / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал // Міністерство освіти і науки України, Дніпропетровський університет економіки і права. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 487.

Бедина Л.И., Ковалевская А.В.

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ МАЛЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ**Аннотация**

В статье акцентировано внимание на том, что малые предприятия занимают важное место в экономике страны, исследована специфика управления ими. На основе анализа статистических данных доказано, что современное состояние малых предприятий является весьма неустойчивым. На это оказывает влияние большое количество факторов, наиболее важным из которых является организация процесса управления. Проанализированы модели управления малыми предприятиями. Подаются предложения по направлениям повышения эффективности управления с целью обеспечения развития малых субъектов предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: малое предприятие, процесс управления, развитие малого предпринимательства, менеджмент, украинский бизнес.

Biedina L.I., Kovalevska A.V.

V.N. Karazin Kharkiv National University

PECULIARITIES OF MANAGING A SMALL ENTERPRISE

Summary

The article focuses on the fact that small enterprises hold an important place in the economy of the country and analyzes the specificity of managing them. Based on the analysis of statistical data, the article proves that the current state of small enterprises is very unstable. This is influenced by a large number of factors, the most important of which is the organization of the management process. The article describes the models of small enterprises management. The article provides small enterprises with recommendations on the ways of improving management efficiency in order to ensure the development of small subjects of entrepreneurial activity.

Keywords: small enterprise, management process, small business development, management, Ukrainian business.